

УДК 929.327.82.008(477)
DOI: 10.31732/2663-2209-2024-75-133-142

ПОЛІТИКО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ВІКТОРА ОРБАНА

Дмитро Ткач¹

¹Доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних відносин та журналістики, проректор, ВНЗ «Університету економіки та права «КРОК», Київ, Україна, e-mail: ditkach2017@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0824-8559>

POLITICAL AND PSYCHOLOGICAL PORTRAIT OF VICTOR ORBAN

Dmytro Tkach¹

¹Doctor of Political Sciences, Professor of the Department of International Relations and Journalism, "KROK" University, Kyiv, Ukraine, e-mail: ditkach2017@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0824-8559>

Анотація. Віктор Орбан, прем'єр-міністр Угорщини, є однією з найсуперечливіших фігур сучасної європейської політики, політична кар'єра якого почалася з ліберальних позицій, але з часом він перетворився на авторитарного популіста. Він має багатогранний політико-психологічний портрет, що відображає його особистісну та політичну еволюцію. Метою даного дослідження є комплексний аналіз політико-психологічного портрета Віктора Орбана, прем'єр-міністра Угорщини, з акцентом на невирішені аспекти його особистості, політичної еволюції та впливу на національну і міжнародну політику. Дослідження має на меті виявити внутрішні мотиви, психологічні фактори та соціально-політичні умови, які визначають поведінку Орбана як політика, а також оцінити наслідки його рішень для Угорщини та Європейського Союзу. Стаття набуває особливої актуальності в контексті сучасних політичних процесів у Європі. Зростання популістських рухів у різних країнах ЄС та їх вплив на традиційні політичні партії. Дебатів щодо майбутнього європейської інтеграції, особливо в світлі Brexit та інших євроскептичних тенденцій. Питання верховенства права та демократичних цінностей в ЄС, включаючи механізми санкцій проти країн-членів. Геополітичних викликів, пов'язаних з відносинами з Росією, зокрема в контексті енергетичної політики та війни в Україні. Міграційної кризи та різні підходи країн ЄС до її вирішення. Розуміння політико-психологічного портрета Віктора Орбана є критично важливим для аналізу сучасних політичних процесів в Європі, прогнозування майбутніх тенденцій та розробки стратегій взаємодії з Угорщиною на міжнародній арені. Політична еволюція Віктора Орбана від ліберального демократа до авторитарного популіста є результатом його прагнення до максимізації політичної влади. Психологічний портрет Віктора Орбана відображає складний баланс між рішучістю, прагматизмом і авторитаризмом. Його здатність змінювати свої політичні позиції відповідно до ситуації, прагнення до влади і контроль над суспільством роблять його однією з найбільш суперечливих фігур у сучасній європейській політиці.

Ключові слова: Віктор Орбан, Fidesz, прагнення до влади, авторитарний популіст, ліберальний демократ, проросійська позиція, агресивний стиль лідерства.

Формули: 0; рис.: 0; табл.: 0; бібл.: 11

Abstract. Viktor Orbán, the Prime Minister of Hungary, is one of the most controversial figures in contemporary European politics. His political career began from a liberal standpoint, but over time, he transformed into an authoritarian populist. He presents a multifaceted politico-psychological profile that reflects his personal and political evolution. The aim of this study is to conduct a comprehensive analysis of the politico-psychological profile of Viktor Orbán, with a focus on the unresolved aspects of his personality, political evolution, and influence on both national and international politics. This research seeks to uncover the internal motivations, psychological factors, and socio-political conditions that shape Orbán's behavior as a politician, as well as to assess the implications of his decisions for Hungary and the European Union. This study is particularly relevant in the context of current political processes in Europe. These include the rise of populist movements in various EU countries and their impact on traditional political parties, debates concerning the future of European integration—especially in light of Brexit and other Eurosceptic trends, the issues of rule of law and democratic values within the EU, including sanction mechanisms against member states, geopolitical challenges related to relations with Russia, particularly in the context of energy policy and the war in Ukraine, and the migration crisis and different approaches taken by EU countries to address it. Understanding Viktor Orbán's politico-psychological profile is crucial for analyzing current political processes in Europe, forecasting future trends, and developing strategies for engaging with Hungary on the international stage. Orbán's political evolution from a liberal democrat to an authoritarian populist is a result of his pursuit of maximizing political power. His psychological profile reflects a complex balance between determination, pragmatism, and authoritarianism. His ability to shift political positions according to circumstances, his drive for power, and his control over society make him one of the most controversial figures in modern European politics.

Keywords. Victor Orbán, Fidesz, pursuit of power, authoritarian populist, liberal democrat, pro-Russian stance, aggressive leadership style.

Formulas:0; fig.: 0; tabl.: 0; bibl.: 11

Постановка проблеми. Віктор Орбан, прем'єр-міністр Угорщини, є однією з найбільш суперечливих фігур сучасної європейської політики. Його політична кар'єра почалася з ліберальних позицій, але з часом він перетворився на авторитарного популіста.

Молоді роки і перша політична діяльність. Орбан народився 31 травня 1963 року в Угорщині в сільській родині і рано став свідком домашнього насилля з боку батька. Це могло вплинути на його майбутню рішучість і амбітність. У дитинстві він захоплювався футболом, що навчило його командній роботі та наполегливості. Почав свою політичну діяльність як лідер студентського руху, заснувавши партію Fidesz в 1988 році. Його ранні промови, зокрема заклик до виведення радянських військ з Угорщини, зробили його популярним серед ліберально налаштованих громадян.

Прем'єрство та зміни в політичних поглядах. У 1998 році Орбан став наймолодшим прем'єр-міністром Угорщини і активно підтримував євроатлантичну інтеграцію країни, сприяючи вступу Угорщини до НАТО в 1999 році. Однак після поразок на виборах у 2002 та 2006 роках, його риторика і політична стратегія змінилися. Така зміна може вказувати на його прагнення до влади та контролю, готовність адаптувати свої ідеали для досягнення політичних цілей.

Після перемоги на виборах 2010 року йому вдалося ще тричі завойовувати конституційну більшість у Державних зборах Угорщини. Це дало йому можливість прийняти Основний Закон, прийняти низку законів які сприяли централізації влади, монополізації ЗМІ. Сьогодні Орбан відомий своїми тісними стосунками з Володимиром Путіним, критикою ліберальних цінностей і прагненням до централізації влади.

З поверненням до влади у 2010 році Орбан почав впроваджувати консервативні реформи, посилив контроль над судовою системою, медіа і громадянським суспільством. Він виступав проти мігрантів, ЛГБТ-спільноти та інших

меншин, аргументуючи це захистом "традиційних цінностей".

Орбан демонструє високу ступінь впевненості в собі та рішучості. Його здатність швидко змінювати політичні позиції та приймати радикальні рішення свідчить про гнучкість і прагматичність. Він не боїться конфліктів і відкрито виступає проти опонентів, що підкреслює його агресивний і домінуючий стиль лідерства.

Орбан відомий своєю проросійською позицією та тісними стосунками з Володимиром Путіним. Він часто критикує санкції проти Росії і виступає за тіснішу співпрацю з Москвою. Його політика суперечить загальноприйнятим європейським демократичним цінностям, що викликає критику з боку західних країн. Це підкреслює його конформізм і готовність співпрацювати з сильними лідерами для зміцнення власної влади.

Орбан впровадив радикальні зміни в державному управлінні, створивши супер-міністерства і централізувавши владу у своїх руках. Його правління супроводжується численними звинуваченнями в корупції і непотизмі, але це не завадило йому залишатися популярним серед значної частини угорського населення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Балінг Мадяр у своєму дослідженні висвітлює еволюцію Віктора Орбана від ліберального демократа до авторитарного популіста. Мадяр зазначає, що на початку своєї кар'єри Орбан підтримував ліберальні цінності, але поступово почав зміщуватися в бік популізму та авторитаризму, що було обумовлено його прагненням до максимізації політичної влади. Це дослідження підкреслює важливість розуміння внутрішніх мотивацій Орбана і його здатності до політичної адаптації [1].

Андраш Боднар у своєму аналізі політичних рішень Орбана фокусується на його протистоянні з західними ліберальними цінностями. Боднар зазначає, що Орбан використовує риторіку захисту "традиційних цінностей" для виправдання

обмежень прав ЛГБТ-спільноти, мігрантів і меншин, що дозволяє йому зміцнювати свою базу підтримки серед консервативно налаштованого електорату [2].

Дослідження Політологічного інституту Будапешту показує, що політика Орбана спрямована на зближення з авторитарними режимами, зокрема з Росією. Це дослідження аналізує його стратегію щодо зменшення залежності від Європейського Союзу і підвищення ролі національного суверенітету. Висновки дослідження свідчать про те, що така політика підсилює його позиції всередині країни, але викликає занепокоєння серед західних партнерів [3].

Звіт Transparency International детально розглядає звинувачення в корупції та непотизмі в уряді Орбана. Організація вказує на численні випадки корупційних скандалів і використання державних ресурсів для зміцнення особистої влади та економічних інтересів близьких до Орбана осіб. Це підриває довіру до уряду як всередині країни, так і на міжнародній арені [4.]

Аналіз економічних реформ під керівництвом Орбана, проведений економічним інститутом в Будапешті, показує, що його політика призвела до значних змін у державному управлінні. Створення суперміністерств і централізація влади дозволили Орбану зміцнити контроль над економічною та соціальною сферою, але також призвели до концентрації влади в руках вузького кола осіб [5].

Аналіз політико-психологічного портрета Віктора Орбана показує, що існує кілька аспектів його політичної діяльності та особистості, які раніше не були достатньо досліджені або залишалися непоміченими. Стаття розширює розуміння його психологічних мотивів, методів управління та впливу на національну і міжнародну політику. Це дозволяє краще усвідомити складність та багатогранність його політико-психологічного портрета.

Формулювання цілей статті.

Метою даного дослідження є комплексний аналіз політико-психологічного портрета

Віктора Орбана, прем'єр-міністра Угорщини, з акцентом на не вирішені аспекти його особистості, політичної еволюції та впливу на національну і міжнародну політику. Дослідження має на меті виявити внутрішні мотиви, психологічні фактори та соціально-політичні умови, які визначають поведінку Орбана як політика, а також оцінити наслідки його рішень для Угорщини та Європейського Союзу.

В проведеному дослідженні були використані наступні методи дослідження:

- *психологічний аналіз* - вивчення біографічних даних і особистісних характеристик Віктора Орбана з акцентом на ранні роки життя, освіту, вплив сім'ї та особистого досвіду; аналіз впливу дитинства та раннього життя на формування характеру та політичних амбіцій; застосування психологічних теорій для розуміння мотивації Орбана та його рішень; використання концепцій політичної психології для інтерпретації його поведінки в різних політичних контекстах.

- *політичний аналіз* - дослідження еволюції політичної кар'єри Орбана від ліберального демократа до авторитарного популіста; аналіз його політичних рішень, реформ та законодавчих ініціатив; вивчення впливу ідеологічної гнучкості Орбана на його політичну стратегію та здатність утримувати владу.

- *соціологічний аналіз* - вивчення соціальної бази підтримки Орбана, аналіз його популістських методів мобілізації електорату. Дослідження взаємодії з різними соціальними групами та використання риторики "традиційних цінностей". Аналіз соціально-економічних наслідків його політики для Угорщини, зокрема вплив на права ЛГБТ-спільноти, мігрантів та етнічних меншин.

- *аналіз з позиції міжнародних відносин* - дослідження зовнішньої політики Орбана, його співпраці з авторитарними режимами, зокрема з Росією, Китаєм. Аналіз наслідків цієї співпраці для відносин Угорщини з ЄС та США. Оцінка ролі Угорщини в європейській політиці та її впливу на

внутрішньоєвропейські відносини та інтеграцію.

Дослідження має на меті надати глибше розуміння психологічних та політичних факторів, які визначають діяльність Віктора Орбана. Воно також сприятиме більш повному розумінню його впливу на сучасну політику Угорщини та Європейського Союзу, а також допоможе ідентифікувати потенційні напрямки для майбутніх досліджень та аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Віктор Орбан народився в 1963 році у містечку Алксутдоберете за годину їзди на захід від Будапешта. Він був старшим із трьох синів, чий батько був інженером-аграрником і членом Комуністичної партії, а мати - вчителем дітей з особливими потребами.

Дитинство Орбана пройшло в цьому сільському середовищі, що часто згадується як фактор, який вплинув на формування його світогляду та політичних поглядів. Зокрема, його часто описують як політика, який добре розуміє настрої сільського населення Угорщини.

Пізніше сім'я Орбана переїхала до міста Секешфехервар, де він закінчив середню школу, перш ніж продовжити навчання в Будапешті.

В інтерв'ю 1989 року він згадує, як батько Гьозо бив його двічі на рік. Він описує його як жорстокого чоловіка: "Коли він бив мене, він також кричав. Я пам'ятаю все це як поганий досвід".

Ніщо в його дитинстві не вказувало на те, що він кине виклик комуністичному режиму. Коли він вчився у гімназії, він був членом Ліги комуністичної молоді.

Він любив футбол і грав за місцевий клуб FC Felcsut, і досі захоплюється цим спортом, яким займався з дитинства.

Десять років тому він урочисто відкрив у Фельчугі новий стадіон під назвою Rancho Arena, де команда вищого дивізіону Puskas Akademia грає перед глядачами з кількох сотень людей.

За кілька місяців до вступу в університет він проходив військову службу, де, за його словами, відмовився від

пропозиції комуністичних спецслужб стати їхнім інформатором.

У 23 роки він одружився з однокурсницею Аніко Леваї, з якою познайомився в університеті. У них п'ятеро дітей, чотири доньки та син Гаспар, який пройшов навчання у британській армії в Сандхерсті та служить офіцером в угорській армії у Чаді.

Після свого виступу у 1989 році перед великим натовпом на площі Героїв він деякий час вивчав ліберальну політичну філософію в Оксфорді. Його стипендію фінансував філантроп-мільярдер угорського походження Джордж Сорос, меценат, проти якого він виступить через багато років.

За кілька місяців він достроково покинув навчання, щоб взяти участь у передвиборчій кампанії 1990 року. Тоді Фідес отримав 22 місця у парламенті, а Віктор Орбан очолив партійний список.

Друзі зі студентських років стали ключовими членами Фідес, а директор його коледжу Іштван Штумпф обійняв посаду керівника його апарату під час першого прем'єрства Орбана у 1998-2002 роках.

Ще молодим депутатом Віктор Орбан разом зі своєю партією приєдналися до глобального Ліберального інтернаціоналу у 1992 році.

Політолог Золтан Лакнер вважає, що Віктор Орбан змінив ідеологію у другій половині 1990-х років. Оскільки Угорщиною керувала ліберально-соціалістична коаліція, він усвідомив, "щоб досягти політичного успіху, він повинен відвернутися від лібералізму і перетворити свою партію на націоналістичну, антиліберальну політичну силу"[6].

Можливо, зерна цього розвороту вже були посіяні в Оксфорді. За кілька місяців навчання у коледжі Пембрук він подружився з консервативним філософом Роджером Скрутоном.

Віктор Орбан став лідером Фідес у 1993 році і вже підштовхував її до правого центру на той час, коли консервативна партія Угорський демократичний форум втратила владу у 1994 році. Фідес

заповнила прогалину, яку залишили ослаблені консерватори.

Пітер Рона, оксфордський економіст і колишній кандидат у президенти Угорщини, описує зустріч з Віктором Орбаном на початку 1990-х років, на якій Орбан сказав, що хоче створити "сучасну консервативну партію".

Коли Пітер Рона попередив його, що попередні політики, які намагалися зробити те саме, швидко відмовилися від "сучасного", щойно того вимагали обставини, Віктор Орбан відповів: "Тоді нехай буде так"[7].

У 1998 році Віктор Орбан привів Фідес до перемоги на виборах і у 35 років став наймолодшим прем'єр-міністром Європи, привівши наступного року Угорщину до НАТО.

У 2002 і 2006 роках він зазнав дві поразки на виборах і виніс з цього уроки.

Поразка 2002 року змінила його. "Націю неможливо перемогти", - сказав він своїм прихильникам, намагаючись переварити те, що щойно сталося.

Ще 1993 року він вивів своїх депутатів з парламенту. Після 2002 року Віктор Орбан подружився з Арпадом Хабоні, інструктором бойових мистецтв і бізнесменом, який став його особистим гуру. Хабоні залишається надійним союзником і частиною бізнес-імперії, яка лежить в основі Фідес, але його рідко бачать на публіці.

Орбан повернувся на посаду під час світової економічної кризи у 2010 році і з того часу ще три рази перемагав на виборах до Державних зборів, отримавши конституційну більшість у законодавчому органі Угорщини.

Значення фігури Віктора Orbana в угорській та європейській політиці.

Орбан є центральною постаттю угорської політики з 2010 року, коли він вдруге став прем'єр-міністром. Під його керівництвом Угорщина перейшла від ліберальної демократії до того, що сам Орбан називає "іліберальною демократією". Він значно посилив виконавчу владу, змінивши конституцію та ключові інститути. Впровадив

"орбаноміку" - економічну політику, що поєднує елементи націоналізму та державного втручання. Просуває консервативні, християнські цінності та "традиційну" угорську культуру.

Його політика часто розглядається як загроза принципам ЄС щодо верховенства права та демократії. Став моделлю для інших популістських і націоналістичних лідерів у Європі. При його правлінні Угорщина постійно конфліктує з інституціями ЄС щодо питань міграції, свободи ЗМІ та незалежності судової системи. Підтримує тісні відносини з Росією та Китаєм, що впливає на зовнішню політику ЄС. Виступає за "Європу націй" замість більш інтегрованого ЄС.

Орбан став символічною фігурою в дебатах про майбутнє європейської демократії та інтеграції, представляючи альтернативний, більш націоналістичний погляд на європейську політику.

Трансформація Віктора Orbana від ліберала до консерватора є одним з найбільш цікавих аспектів його політичної кар'єри. У ранній період (1980-ті - початок 1990-х) він починав як ліберальний антикомуніст. Виступив співзасновником ліберальної молодіжної організації "Фідес" (Альянс молодих демократів). Виступав за демократію західного зразка та вільний ринок.

Перехідний період його політичної кар'єри випав на середину-кінець 1990-х. Він поступово відходить від ліберальних позицій, у його промовах зростає націоналістична риторика, відбувається зближення з консервативними ідеями. І уже на кінці 1990-х, початку 2000-х років він перетворює "Фідес" на консервативну партію. Робить акцент на традиційні цінності та національній ідентичності. Виступає з критикою глобалізації та ліберального інтернаціоналізму. З 2010-і - теперішній час займається закріпленням консервативних позицій. Проголошення "іліберальної демократії", сильна анти-іммігрантська позиція, підтримка "християнських цінностей" в політиці.

Причинами цієї трансформації стали політична прагматичність: консервативні

погляди виявилися більш популярними серед угорських виборців. Особисте його розчарування в ліберальній політиці та її результатах в Угорщині. Вплив глобальних подій, таких як фінансова криза 2008 року та європейська міграційна криза.

Наслідки трансформації Орбана від ліберала до консерватора були значними як для Угорщини, так і для нього особисто. Для країни вони визначалися посиленням виконавчої влади, обмеженням незалежності судової системи та ЗМІ, зміни в конституції та виборчій системі на користь правлячої партії Фідес – УГС. Все це супроводжувалося поляризацією суспільства, посиленням націоналістичних настроїв, зростанням ксенофобії та антиіммігрантських настроїв.

Під час правління Орбана значні проблеми виникли в економіці країни. Відмічається впровадження "орбаноміки" з елементами державного втручання. Зростання корупції та кумівства. Конфлікти з іноземними інвесторами. Напруженість у відносинах з ЄС, зближення з Росією та Китаєм, значне погіршення стосунків з Україною. Ізоляція від ліберальних демократій Заходу

Що стосується Орбана особисто, то тут слід відмітити його політичний успіх. Тривале перебування при владі (з 2010 року по теперішній час). Створення сильної політичної бази підтримки. Становлення як впливового лідера в регіоні. Визнання як лідера консервативного руху в Європі. Зростання впливу в ЄС, особливо серед країн Вишеградської групи. Критика та осуд з боку ліберальних лідерів та інституцій. Позиціонування себе як захисника традиційних цінностей. Розвиток концепції "іліберальної демократії".

Особистий вплив. Концентрація значної особистої влади. Контроль над ключовими секторами економіки та медіа. Створення кола лояльних олігархів та політиків. У той же час, зростає критика з боку міжнародної спільноти, звинувачення в авторитаризмі та корупції, погіршення іміджу серед ліберальних демократій.

Ця трансформація дозволила Орбану створити потужну політичну систему

навколо себе, але також призвела до значних змін у внутрішній та зовнішній політиці Угорщини, викликавши занепокоєння щодо стану демократії в країні.

Цікаво також відслідкувати як особистісні риси, мотивації та амбіції вплинули на формування Орбана як політика.

Орбану притаманні два типи мотивації. Для першого характерне панування над іншими, завоювання в особистих стосунках. Задоволення йому дає усвідомлення того, що він створює зовнішні події. Початкове (молодіжне) грубе насильство з часом замінюється переконанням, маніпуляцією, тактикою, впевненими діями, якими він може контролювати і впливати на інших. Такі люди завжди хочуть перемагати і підкорювати. Ці риси неважко розпізнати як у колишньому, так і в нинішньому Вікторі Орбані.

Для другого характерно те, що джерелом його владного задоволення є приналежність до ширшої системи влади, політичних та інших організацій. Він здатний на жорстокі та нелюдські вчинки. В цьому випадку Орбан посилається на якусь вищу ідею (християнство, служіння нації тощо). Це робиться не тільки для пояснення своєї поведінки зовнішнього світу, а й для власного заспокоєння.

Саме цим пояснюється його десятилітнє протистояння з "Брюсселем". Навіть інтернет-меми зобразили його на кордоні Угорщини як давньоугорського воїна, який героїчно зупиняє коронавірус, стріляючи з лука назад. Більш серйозним (хоча й лише для його непохитних прихильників) є те, що він здатен описувати свою участь у російсько-українській війні лише в термінах війни. Чи то він керує прийомом українських біженців з "фронту" в Дебрецені, чи то він спілкується (і обідає в їдальні) з угорськими солдатами по цей бік кордону.

Ми не знаємо, коли, як і під яким впливом сформувалася ця риса його особистості, яка інтерпретує все в рамках боротьби. Але ми знаємо, що вона

поступово посилювалася і зафіксувалася в нього протягом останнього десятиліття.

Йому також характерні агресивність, бажання завоювати, ведення боїв не на життя, а на смерть. Він хоче перемагати за будь-яку ціну і розглядає своїх підлеглих як шахові фігури, які можна замінити в будь-який момент. Він працює не на благо інших, а для реалізації власних особистих інтересів.

Антисоціальні прояви є також рисою його особистості. Давайте проясним поняття. У великій політиці, як і в повсякденному житті, є багато людей, які байдужі до своїх ближніх, яким не вистачає емпатії, яких не цікавлять жодні соціальні чи емоційні аспекти. Їх називають асоціальними. Набагато менше тих, хто не байдужий, а навмисно завдає шкоди, не має моральних гальм, хто топче все і всіх. Вони антисоціальні. Коли Орбан приймає рішення, через які маси людей голодують або втрачають житло (з нової Конституції було вилучено право на житло), не можуть доглядати за своїми родичами, які є безпорадними з фізичних чи психічних причин, коли він екзистенційно унеможливує тих (людей, організацій), хто протистоїть йому - цю антисоціальну поведінку називається злом.

У теорії особистості всесвітньо відомого Ліпота Сонді, угорця за походженням, є окрема категорія, так звана его-діастола, або розширення его. Це - дещо спрощено - властивість особи, яка в своїй уяві прагне до все більшого і більшого[8]. Ця риса особистості, безсумнівно, спостерігається в Орбана. Ми не можемо знати, коли і що він уявляв про себе, але в його промовах і діях ми можемо знайти все більш посилене розширення его. Спочатку він досяг незаперечного лідерства у своїй партії. Пізніше він виступив як головний керівник угорської нації, Угорщини; навіть якщо лише трохи більше половини виборців кілька разів уповноважували його на це.

Наступні кроки вже вийшли за межі Угорщини. Він виступав як неформальна провідна сила Вишеградської четвірки. Під час об'єднання авторитарних

пострадянських центральноазійських держав, які він називав кипчаками, він давав їм інструкції щодо того, як укласти договори з пост-брекзитною Великою Британією. Він представлявся як одна з найважливіших фігур Європейського Союзу та Європейської народної партії, яка впливає на кожне рішення і без якої нічого важливого не може статися в ЄС.

Нарешті, згадаємо його зустріч з Володимиром Путіним у Москві 1 лютого 2022 року, яку він назвав переможною мирною місією. Проурядові ЗМІ прокоментували це так, ніби перший домовився з другим: напружені російсько-українські відносини нарешті перетворяться на тривалий мир. Насправді цього не сталося.

Відмітимо також його параноїдальну секретність, тобто маячні ідеї переслідування - так звані доксазми. Той факт, що режим Орбана також засекречує так багато речей (від даних про Пакш II до засідання, що обговорює російсько-українську війну), є ознакою параноїдального страху. І тут ми бачимо, що психічні проблеми частково перекриваються з певними особистісними характеристиками. Це також вказує на згадану раніше рису особистості - розширення его, і за цим може ховатися те, що він ототожнює свою загрозу з обґрунтовано захищеними лідерами набагато більших країн (США, Німеччина, Ізраїль).

Також на психічні проблеми Орбана вказує часта поява так званих неологізмів (або, іншими професійними термінами, неофразій, новомови). Радники і спічрайтери прем'єр-міністра в наші дні рідко дозволяють неофразам проникати в його пишномовні, місцями жартівливі, популістські фрази. Раніше це було не так. У промові, виголошеній кілька років тому з нагоди 15 березня, можна знайти такі справжні неологізми, як: "катартичний відбиток", "екзистенційна заповідь угорської історії", "момент фенікса", "зоряне поле наших великих", "сакральні сходи", "парна провідна зірка"[9].

Прихильники Орбана вважають його сміливим, як героя народної казки, який сам не боїться протистояти світові. Це не сміливість, а скоріше безрозсудність і биття себе в груди. Цікаві етологічні паралелі цієї поведінки. Згідно з дослідженнями тваринної психології, наприклад, горила б'є себе в груди, коли боїться. У людини подібний механізм: биття себе в груди - це ознака страху. На прем'єр-міністрі також видно його некультурність, як він стоїть з руками в кишенях, лузає насіння, нервово застібає піджак. Коли інші говорять до нього, він робить нотатки, ніби йому важливо, що говорять. Одного разу під час телетрансляції показали зверху, що він написав на папері: безглузді, хаотичні каракулі.

Орбан виглядає набагато старшим за свій вік, він зношується під тягарем своїх обов'язків. Під час свого першого правління він ще обирав незалежно мислячих людей. Сьогодні він оточує себе фігурами, від Сіларда Немета, уповноваженого з питань комунальних послуг, до Лайоша Коші - угорського політика, який є значною фігурою в партії Фідес та в угорській політиці в цілому. Був залучений до кількох політичних скандалів, включаючи звинувачення в корупції. У 2018 році опинився в центрі уваги через сумнівну фінансову операцію, пов'язану з його матір'ю.. Неймовірний масштаб інтелектуального занепаду та раболіпства. Орбан керує своїми підданими як деспотичний самодержець. Якість цих стосунків іноді розкривається на публіці. Наприклад, під час виборів Національна виборча комісія оштрафувала Орбана за те, що він агітував з дітьми без дозволу їхніх батьків. Потім на одному заході прем'єр-міністр зустрівся з Андрашем Паті, головою Національної виборчої комісії, і сказав йому: "Я чув, Паті, що ви мене оштрафували!" На що голова, червоніючи, вибачився перед прем'єр-міністром, який порушив закон. І в Угорщині ці лакейські відносини абсолютно нормальні.

Чим довше триває кар'єра політика, особливо прем'єр-міністра, тим більше він втрачає здатність до самопізнання,

самокритики, самоаналізу – це напряму стосується Орбана. Проблема з ним як із «забетонованим політиком» полягає в тому, що з плином часу вони він все більше втрачає відчуття реальності, критичності, необхідні для підготовки своїх рішень, самоаналіз власної діяльності та вчинків. У ієрархічній системі це посилюється його підлеглими та нібито незалежними, але все ж залежними від нього експертами, які все менше наважуються критикувати дурниці чи, можливо, нав'язливі ідеї боса. На основі його публічних виступів протягом кількох десятиліть ми можемо припустити, що - у нього немає розуміння хвороби. Для нього характерні ознаки нарцисичного розладу особистості, патологічних реакцій та маніпулятивного, позбавленого емпатії макіавеллізму. Як би ми це не називали, вищезазначене можна помітити у нього. Навіть якщо ми не можемо розплутати: наскільки в його рішеннях відіграє роль його ізоляція, яку також підтримує його оточення, його помилкова оцінка фактів, його відомі чи маловідомі мотивації інтересів - окрім темної тріади - нарцисизм: надмірна самозакоханість та потреба в захопленні, макіавеллізм: схильність до маніпуляцій та експлуатації інших, психопатія: відсутність емпатії та антисоціальна поведінка.

"Праотцем" тренінгів з розвитку, групового коучингу та подібних процедур, які сьогодні поширені і у нас, був психолог Курт Левін, який після Другої світової війни створив ті принципи та методи, які з численними відгалуженнями та подальшим розвитком і сьогодні керують нашою діяльністю, яку також називають прикладною соціальною психологією. Одним з таких принципів, а також методів і технік є так званий зворотний зв'язок (feedback), який ми отримуємо від наших товаришів по групі, колег, які спостерігають за нашою діяльністю. Без нього ми потонемо у власному суб'єктивному світі, оскільки дуже важко або навіть неможливо об'єктивно усвідомити, що ми зробили доцільно, а де помилилися[10].

Але де ми бачимо в наші дні, щоб уряд, проурядові політики не те що просили, а взагалі терпіли критичний зворотний зв'язок? У радикально розділеному суспільстві будь-який прояв, що відхиляється від офіційної лінії, клеймується як ворожий. Той факт, що до проурядових угорських ЗМІ майже не допускають непроурядових публічних фігур (принаймні до політичних програм), вказує на те, що навіть місця для критичних слів - іншими словами, для зворотного зв'язку - не може бути.

Одним з відомих методів розвитку людських ресурсів є так званий 360-градусний зворотний зв'язок. У цьому випадку дана особа (керівник, підлеглий, експерт, оператор, IT-спеціаліст тощо) отримує зворотний зв'язок не тільки від свого начальника, але і від інших, як показує назва методу, з усіх напрямків: і холодний, і теплий. Професійне використання цього методу служить розвитку будь-якої організації. Чи можемо ми уявити, що угорські проурядові політики, керівники державного управління чи навіть сам прем'єр-міністр готові просити і отримувати зворотний зв'язок про свою роботу від свого оточення, а тим більше від незалежних осіб? Ну, добре, це було риторичне питання: давайте погодимося, що зворотний зв'язок становить 0 градусів.

Результат: самовихваляння, самообман, самозакоханість, відсутність самопізнання і самоаналізу, а також ізоляція - частково або повністю - від повсякденної реальності.

Режим Орбана з самого початку будується на цій парадигмі: тих, хто лояльний, вірний нам, хто співає нашу пісню і виконує наші накази, ми щедро винагороджуємо. А тих, хто не лояльний, вірний іншим ідеям і теоріям, хто висловлює думку, відмінну від нашої, ми караємо.

На щоденному рівні часто згадують так званий когнітивний дисонанс у зв'язку з режимом Орбана. Концепція була створена американським психологом Леоном Фестінгером у другій половині 1950-х

років. Суть полягає в тому, що якимось наше переконання і наші дії або дії інших суперечать одне одному, тобто між ними виникає дисонанс - і напруга всередині нас[11]. Існує кілька способів зменшити дисонанс, проте більшість людей вибирає лише те, щоб переступити через свої переконання і переконати себе в чистоті і моральності своїх дій.

Отже, є два важливих фактори зменшення дисонансу: схильність даної особи до самообману, самообману, а також сила впливу, впливовість, харизматичність особи, яка впливає на неї. Останнє діє тільки тоді, коли особа, на яку впливають, вірить в неї, ідеалізує її, навіть захоплюється нею.

Давайте тепер перенесемо це на угорську авторитарну систему. Визнана підлеглими харизматичність, видатність особи, яка стоїть на вершині ієрархії, тобто Віктора Орбана, необхідна для того, щоб останні переконали себе на всіх рівнях: що б вони не робили (за наказом, за бажанням), це морально, чесно, робить всіх щасливими. Навіть якщо вони постійно і регулярно брешуть, це теж абсолютно чесно.

І це лише ієрархічно організований апарат. Але є близько трьох мільйонів відданих виборців, які голосують за нього в будь-яку погоду. Переважна більшість з них - в основному порядні люди, яких би турбувало розкрадання країни, раптове збагачення родичів і друзів Фідес, підтримка Росії, яка раніше пригнічувала угорців. Але це не турбує, тому що вони вірять, що улюблений лідер - найбільший з усіх лідерів, який працює (більше того: бореться) за них день і ніч, який завжди говорить правду, коли дивиться їм в очі по телевізору і говорить все як є. Тому вони переконують себе, що крадіжка - це не крадіжка, необґрунтоване збагачення засноване на заслугах, пригноблююча і розв'язуюча війну Росія насправді є жертвою інакше занепадаючого Заходу - і так далі без кінця.

Віктор Орбан, прем'єр-міністр Угорщини, має складний політико-психологічний портрет. Він починав як

просвіропейський ліберальний демократ, але з часом перейшов до авторитарного популізму, що стало помітно після 2010 року, коли він знову став прем'єр-міністром.

На початку своєї кар'єри Орбан був активним прихильником євроатлантичної інтеграції Угорщини. У 1998 році він став наймолодшим прем'єр-міністром в Європі і відіграв важливу роль у вступі країни до НАТО. З часом, однак, його політичні погляди змінилися, і він почав просувати ідеї, що суперечать західним ліберальним цінностям.

Сучасний Орбан відомий своєю підтримкою "традиційних цінностей", які він використовує для виправдання обмежень прав ЛГБТ-спільноти, мігрантів і релігійних меншин. Його політика часто звинувачується у корупції та непотизмі, що додає до його одіозного образу на міжнародній арені.

Література:

1. Семиженко, А. & Коберник, К. (2024). Колись Віктор Орбан був надією демократів. Тепер Угорщина — росія «на мінімалках», а її прем'єр — найкращий друг путіна в ЄС. URL: <https://babel.ua/texts/103183-kolis-viktor-orban-buv-nadiyeyu-demokrativ-teper-ugorshchina-rosiya-na-minimalkah-a-jiji-prem-er-naykrashchiy-drug-putina-y-yes-yak-tak-stalosya-rozpovidaye-ugorskiy-sociolog-i-politik-balint-magyar>
2. Висоцька, Т. (2024). Хто такий Віктор Орбан — шанувальник Путіна, друг Трампа, опонент України. URL: [https://espresso.tv/article-khto-takiy-viktor-orban-shanuvaynik-putina-drug-trampa-oponent-ukraini-politichniy-portret](https://espresso.tv/article-khto-takiy-viktor-orban-shanuvaynik-putina-drug-trampa-oponent-ukraini)
3. Алексеева, І. (2024). «Дискредитація та ревізія кордонів держав Європи»: політолог про таємні плани Орбана та кремля. URL: <https://fakty.ua/440033-quot-diskreditaciya-i-reviziya-granic-gosudarstv-evropy-quot-politolog-o-tajnyh-planah-orbana-i-kremlya>
4. Aradi Hanga Zsófia & Andrea Horváth Kávai (2023). Transparency International: Hungary is the most corrupt country in the EU. URL: <https://telex.hu/english/2023/01/31/transparency-international-hungary-is-the-most-corrupt-country-in-the-eu>
5. Тараненко, А. (2024). Від борця проти СРСР до ультраправого прибічника Путіна: все, що відомо про прем'єра Угорщини Віктора Орбана. URL:

Орбан також підтримує тісні стосунки з такими лідерами, як Володимир Путін і Дональд Трамп, що підсилює його репутацію як опонента ліберальної демократії і прихильника авторитарних режимів. Його останні миротворчі ініціативи щодо України розглядаються як частина ширшої стратегії впливу, що узгоджується з інтересами Кремля.

Висновки. Орбан демонструє сильні лідерські якості з авторитарними тенденціями. Його політична еволюція свідчить про високу адаптивність та прагматизм. Харизма та ораторські здібності є ключовими в його здатності мобілізувати підтримку. Психологічний профіль характеризується прагненням до влади та контролю. Національна ідентичність та страх зовнішніх загроз формують основу його політики. Портрет Орбана є важливим для розуміння тенденцій популізму в Європі.

<https://news.telegraf.com.ua/ukr/politika/2024-07-05/5861303-vid-bortsya-proti-srsr-do-ultrapravogo-pribichnika-putina-vse-shcho-vidomo-pro-premera-ugorshchini-viktora-orbana>

6. Domján Anikó (2024). Politológus: Orbán Viktor egy nemzetközi sztár lett, akit mutogatnak. URL: <https://index.hu/belfold/2024/03/08/koztarsasagi-elnok-sulyok-tamas-novak-katalin-lakner-zoltan/>
7. Klubrádió/L.Cs. (2021). Róna Péter: Orbán célja, hogy Magyarországot kidobják az EU-ból. URL: <https://www.klubradio.hu/adasok/rona-peter-orban-celja-hogy-magyarorszagot-kidobjak-az-eu-bol-120606>
8. SZONDI LIPÓT KÁIN, A TÖRVÉNYSZEGŐ MÓZES, A TÖRVÉNYALKOTÓ. G O N D O L A T. BUDAPEST, 1987. URL: <https://ru.scribd.com/doc/236637765/Szondi-Lipot-Kain-a-torvenyszeg%C5%91-Mozes-a-torvenyalkoto>
9. Orbán Viktor beszéde 2022. március 15-én. URL: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Orb%C3%A1n_Viktor_besz%C3%A9de_2022._m%C3%A1rcius_15-%C3%A9n_\(2\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Orb%C3%A1n_Viktor_besz%C3%A9de_2022._m%C3%A1rcius_15-%C3%A9n_(2).jpg)
10. Lewin, K. (1951). Field theory in social science: selected theoretical papers (Edited by Dorwin Cartwright.). Harpers.
11. Leon Festinger. A Theory of Cognitive Dissonance. — Stanford University Press, 1962. — 291 p.